

İsrail'in Yeni Çevre Stratejisinde Güney Kafkasya

Esm'e Özdaşlı*

Öz

Kurulduğu günden bu yana güvenlik kaygıları ön planda olan İsrail'in dış politikası büyük oranda bu endişelere bağlı olarak gelişmiştir. Herkesin İsrail'i yok edeceği saplantısı ve kuşatılmışlık duygusu İsrail'i gün geçtikçe tam anlamıyla bir "garnizon devlet"¹ haline getirmiştir. Bu anlayış çerçevesinde İsrail; 1950'li yıllarda Arap ülkelerine karşı "Çevre Stratejisi"ni hayata geçirmiş, 1979'dan sonra ise yeni düşman İran'a yönelik benzer bir politika geliştirmiştir. "Yeni Çevre Stratejisi" olarak değerlendirilen bu politikanın en önemli aktörü geçmişte olduğu gibi bugün de Türkiye olmuş, 1991'de Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle bağımsızlığını kazanan Güney Kafkasya ülkeleri İsrail'in İran'ı çevreleme stratejisinin yeni unsurları haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler

Güney Kafkasya, İsrail, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Yeni Çevre Stratejisi

* Yrd. Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi - Burdur / Türkiye
eozdasli@mehmetakif.edu.tr

GİRİŞ

Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle uluslararası sistemdeki iki kutuplu yapı, yerini çok daha karmaşık ve "kırılgan" bir yapıya bırakmış, (Amanov 2005: 276) bu süreçten etkilenmeyen hemen hemen hiçbir devlet kalmamıştır. Tüm dünyada yaşanan bu değişim sürecinden şüphesiz ki en fazla etkilenen bölgelerin başında yaklaşık olarak 200 yıldır Rus idaresinde yaşayan ve günümüzde üç bağımsız devletin (Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan) yer aldığı Güney Kafkasya gelmektedir. Sovyetler Birliği döneminde "Transkafkasya" olarak adlandırılan bölge; 1991'den sonra bir taraftan merkezi planlamadan pazar ekonomisine, komünist yönetimden demokrasiye geçişin sancılarını yaşarken diğer taraftan ise büyük güçlerin nüfuz mücadelesine sahne olmuştur.

Zbigniew Brzezinski'nin "Avrasya'nın Balkanları" olarak tanımladığı bölge içinde yer alan Güney Kafkasya yüzyıllardır etnik, dini çatışmalara ve sınır sorunlarına sahne olmuştur. Soğuk Savaş döneminde ise her iki süper güç de karşı tarafa fırsat vermemek adına bölgesel sorunları olabildiğince baskı altında tutmaya çalışmış, (Lake and Morgan 1997: 4) düşmana karşı mevzi kaybetmemek adına dondurulan bu sorunlar (*frozen conflict*) 1991'den sonra gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Günümüzde sıcak çatışmanın zaman zaman yaşandığı Yukarı Karabağ, Güney Osetya, Acara ve Abhazya gibi sorunlu bölgelerde halen çözüm arayışları devam etmektedir.

1991'de dünyanın karasal olarak en büyük devleti SSCB'nin yıkılması ile Avrasya'nın tam ortasında büyük bir güç boşluğu meydana gelmiştir. Brzezinski'nin kavramsallaştırması ile Avrasya'nın kalbinde oluşan bu "kara delik" dünyanın tek süper gücü konumuna ulaşan Atlantikçi-Anglosakson deniz gücü ABD tarafından doldurulmaya çalışılmıştır (Emeklier 4 Haziran 2010). ABD'nin Soğuk Savaş dönemi boyunca uzak kaldığı eski Sovyet coğrafyasına yönelmesiyle Washington'un Ortadoğu'daki en büyük müttefiki İsrail de bölgedeki nüfuzunu artırmaya başlamıştır. "Altı Gün Savaşları" olarak bilinen 1967 Arap-İsrail Savaşı sonrası SSCB'nin İsrail ile tüm diplomatik ilişkilerini kesmesinden yaklaşık olarak çeyrek asır sonra İsrail bölge ülkeleri ile yeniden iletişime geçmiştir. Bu bağlamda, ABD-Rusya arasında günümüzde yaşanan bölgesel rekabette İsrail'in ABD'nin öncü kuvveti gibi bölge ülkeleri ile ilişki geliştirerek Washington'a mevzi kazandırdığı da söylenmektedir.

Dış politika anlayışı büyük ölçüde; coğrafi yalnızlık, güvenlik endişesi ve kendisini çevreleyen Arap devletleri tarafından yok edilme korkusuna bağlı olarak

gelişen İsrail, yeni dönemde bölge dışı devletler ile ilişkilerini geliştirmeye büyük önem vermektedir (Efegil 2013: 55-56). Bu strateji ile İsrail, uluslararası alanda siyasi destek edinmeye çalışarak özellikle Filistin sorunu nedeniyle dünya kamuoyunun kendisine yönelik olumsuz imajını yok etmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede İsrail, farklı bölgelerde kurduğu ikili ekonomik ve siyasi avantajların yardımıyla, uluslararası destek elde ederek ve askeri yapısını güçlendirerek, Arap ülkelerine karşı caydırıcılığını güvence altına almayı da öngörmektedir (Efegil 2013: 56). Tel Aviv'e göre; Güney Kafkasya ülkeleri ile kurulacak diyalog İsrail'in hem diğer devletler ile ilişkisine olumlu etki yapacak hem de Azerbaycan ve Ermenistan'ın İran'a sınırı olduğu düşünüldüğünde Tahran'ı kuşatmaya yönelik önemli bir hamle olacaktır.

Güney Kafkasya ülkeleri bağımsızlığını kazandıktan sonra yeni kurulmuş her ülkenin karşılaştacağı sorunlarla uğraşmışlardır. Bu süreçte ortaya çıkan bir takım siyasi ve ekonomik problemleri aşmak için bu devletler uluslararası alanda ilişkilerini geliştirmeye büyük gayret göstermişlerdir. Özellikle Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı gibi Batı menşeli örgütlere üye olmaları, NATO ile Barış İçin Ortaklık Programı çerçevesinde diyalog içinde olmaları bu sancılı dönemde ihtiyaç duydukları siyasi, askeri ve ekonomik kaynaklara ulaşmak için önemli birer araç olarak görülmüştür. Bu bakımdan, başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerle yakın diyalogu bulunmasının yanı sıra sahip olduğu teknolojik gücü ile İsrail, Güney Kafkasya ülkelerinin bu süreçte iletişime geçtiği en önemli ülkelerden biri olmuştur.

1. İSRAİL'İN ÇEVRE STRATEJİSİ

1948'de kurulan İsrail'in en önemli dış politika hedefleri iki unsur üzerinde toplanmıştır: Ortadoğu'da varlığını sürdürebilmek ve uluslararası alanda kabul görmek. Bu hedeflere ulaşabilmek için İsrail nizami veya gayrinizami savaş usullerini kullanmaktan çekinmemiş; asimetrik ve psikolojik harp gibi dolaylı savaş stratejileri dâhil her yöntemi kullanmıştır (Boz, 14 Mart 2012). Bu bağlamda Soğuk Savaş döneminde İsrail'in varlığına yönelik siyasi ve askeri tehditleri bertaraf edebilmek için geliştirilen en önemli planlardan biri "Beka Stratejisi"dir. Uluslararası konjonktürdeki değişikliklere uygun olarak sürekli gözden geçirilen bu strateji çerçevesinde, komşu Arap ülkelerinin toprakları işgal edilerek tehlikenin yerinde imha edilmesi sağlanacak ve Ortadoğu ülkelerinin radikalleşmesi önlenerek bölge İsrail açısından güvenli hale getirilecektir (Boz, 14 Mart 2012).

Etrafı adeta Arap okyanusu ile çevrelenmiş olan İsrail, 1950'li yıllarda Ortadoğu'da Amerikan yanlısı ve Arap karşıtı bir ittifak oluşturmayı amaçlayan "Çevre Stratejisi" ni (*Periphery Strategy*) uygulamaya çalışmıştır. Bu süreçte özellikle Ortadoğu'da siyasi bağımsızlık için mücadele eden Arap ve Müslüman olmayan azınlıklar İsrail'in iş birliğine yönelik çağrılarını sıcak bakmışlardır. Zaman içinde bu strateji çerçevesinde Lübnanlı Falanjistler, Yemenli Royalistler, Güney Sudanlı asiler ve Iraklı Kürtler ile de bağlantı kurulmuştur (Beit-Hallahmi 1988: 8).

Kurulduğu günden bu yana Müslüman ülkeler arasında müttefik arayışında olan Tel Aviv için 1950'li yıllarda İran ve Türkiye, "düşman" Arap dünyasını dengeleyebilmek için en önemli alternatifler haline gelmiştir (Amanov 2005: 312). İsrail Başbakanı David Ben Gurion Türkiye ve Ortadoğu'nun ucundaki iki devlet; kuzeyde İran, güneyde ise Etiyopya'yı bu stratejide en önemli ortaklar olarak görmüş ve bu ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye büyük önem vermiştir (Bar-Zohar 2008:192-193).

1960'ların ortalarına kadar etkili olan bu ittifak çerçevesinde İsrail; İran, Türkiye ve Etiyopya ile bir dizi ikili anlaşma imzalamıştır (Arbell 2014: 5). Güvenlik, istihbarat paylaşımı ve askeri işbirliğini de içeren bu ittifak anlaşmaları ile İsrail, Arap ülkelerine karşı mevzi kazanarak güvenlik şeridini genişletmeyi hedeflemiştir. Böylece Ortadoğu'nun kuzeyinde Türkiye ve İran, güneyinde ise Etiyopya ile çizilecek ittifak "üçgen"i (*triangle*) ile İsrail bağlantı kuracak ve söz konusu strateji hayata geçirilecektir (Bar-Zohar 2008:193). Bu strateji çerçevesinde Ben Gurion 1958'de İran Şahı Pehlevi'ye yazdığı mektupta, M.Ö. 538'de Babiller'den Filistin'i alarak sürgünde bulunan Yahudilerin tekrar Filistin'e gitmesine izin veren Pers kralı II. Kiros'a atıfla iki ülke arasında yeni bir yakınlaşmanın olması için çağrıda bulunmuştur (Bar-Zohar 2008:192-193). Nasirizm ve komünizmin Ortadoğu'daki etkinliğinden tedirgin olan İran Şahı ise İsrail başbakanının teklifini kabul etmiştir (Bar-Zohar 2008:192).

29 Ağustos 1958'de Ben Gurion'un Türkiye'ye yaptığı gizli bir ziyarette Türkiye ile İsrail arasında ittifak anlaşması imzalanmıştır. Söz konusu anlaşmanın Ortadoğu'daki radikalizmi ve Sovyet nüfuzunu önlemek için yapıldığı açıklanmıştır (Beit-Hallahmi 1988: 16). Naif bir zamanlama ile Kıbrıs sorunun gündemde olduğu bir dönemde yapılan ziyarette iki lider arasında bu sorunun da ele alındığı ve İsrail'in özellikle Latin Amerika ve Afrika'da yakın ilişkide bulunduğu ülkelerde Türkiye lehine lobi faaliyetinde bulunması yönünde de

anlaşmaya varıldığı ifade edilmiştir (Israel State Archives). 1950'lerde Türk politik yapıcılar ise Washington ile ilişkileri geliştirmek için İsrail'i bir fırsat olarak görmüş, Efraim Inbar'ın ifadesiyle Amerikan Kongresi'ni "fethetmenin" yolunun Tel Aviv'den geçtiğini iyi algılamışlardır (Murinson 2010: 65). Özellikle ABD'deki Yahudi lobisinin desteğini almak bu yıllarda Türkiye açısından çok önemli bir hedef olarak görülmüştür (Arbell 2014: 5).

1960'lı yılların ortalarına doğru Kıbrıs sorununda başta Arap ülkeleri olmak üzere Müslüman ülkelerin desteğini alamayan Türkiye, dış politika tercihlerini yeniden gözden geçirmiştir. Özellikle 18 Aralık 1965'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yapılan Kıbrıs oylamasında Türkiye'nin Müslüman ülkelerden beklediği desteği bulamaması "üçüncü dünya ve Müslüman ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi gerekliliği" kararının alınmasına neden olmuştur (Gürpınar 2008: 352). Bu tarihten sonra Türkiye'nin Arap ülkeleri lehinde politika geliştirmesine ek olarak Türkiye-İsrail ilişkilerinin gelişmesinde önemli bir unsur olan ABD ile Türkiye arasında 1964 Johnson Mektubu ile gerilen ilişkiler Türkiye-İsrail ilişkilerini de olumsuz açıdan etkilemiştir. Bu bağlamda, 1960'ların ortalarından itibaren Çevre Stratejisi'nin Türkiye ayağı, 1979 İslam Devrimi ile İran ayağı büyük darbe almıştır. İsrail açısından yaşanan bu sıkıntılara rağmen Tel Aviv'in uzun vadede Çevre Stratejisi ile beklediği hedeflere büyük ölçüde ulaştığını da söyleyebiliriz. Arap ülkeleri yapılan savaşlarla dize getirilirken bu ülkelerin birlik olmaları engellenmiş ve bugün bu ülkelerin birçoğuyla siyasi münasebet de sağlanabilmiştir. Mısır 1979'da, Ürdün 1994'te İsrail ile tam diplomatik ilişki kurarken; Fas, Katar, Tunus, Umman gibi Arap ülkeleri ise tam diplomatik statüde olmasa da İsrail ile değişik düzeylerde bağlantı kurmuşlardır.

1.1. İsrail'in Yeni Çevre Stratejisi

Yukarıda kısaca açıklanan Çevre Stratejisi; İsrail'in Soğuk Savaş döneminde kendisi için en büyük tehlike olarak gördüğü ve o dönemde günümüze nispeten daha birleşik olan Arap dünyasını güçsüzleştirmeye yönelik olarak geliştirilen bir plandı. Günümüzde ise Arap dünyası İsrail açısından topyekun bir tehlike olmaktan oldukça uzak bir yapıdadır. Bu nedenle İsrail "Yeni Çevre Stratejisi"ni 1979'dan bu yana bölgedeki en büyük rakibi ve düşmanı olarak gördüğü İran'a karşı yeniden uyarlamıştır. Özellikle 1990'dan sonra iyice netleşen bu yeni stratejinin İsrail açısından en önemli aktörü geçmişte olduğu gibi Türkiye olmuştur. İsrail, Türkiye ile geliştirdiği bu yakın diyalog ile bir taraftan

İran'ı çevrelemeyi planlarken, diğer taraftan ise bölgedeki diğer düşmanı ve İran'ın en önemli müttefiki Suriye'yi kuzeyde Türkiye ile meşgul ederek kendi bölgesinden uzaklaştırmayı hedeflemektedir (Amanov 2005: 313).

SSCB'nin yıkılmasıyla Güney Kafkasya'da yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkması İsrail'in İran'ı bölgede yalnızlaştırma ve onu çevrelemeye yönelik stratejisi için önemli bir fırsat olarak algılanmıştır. Güvenlik endişeleri dışında İsrail'in bölge ülkeleri ile yakınlaşması başta faydalar da sağlayacaktır. Öncelikle bu ülkelerle kurulacak yakın ilişki İsrail'in bölgenin zengin kaynaklarına ulaşımını kolaylaştıracaktır. İkinci olarak İsrail, özellikle Filistin konusunda izlediği politikalar nedeniyle içine düştüğü bölgesel yalnızlıktan kurtulmayı, bu ülkelerdeki İran ve Arap etkisini azaltmayı ve BM'de destek alabileceği yeni ülkeler kazanmayı hedeflemektedir (Abadi 2002). BBC'nin 2005'ten bu yana GlobeScan Şirketi'ne yaptırdığı anketlerde İsrail dünya kamuoyu tarafından en fazla olumsuz karşılanan ilk dört ülke arasında yer almaktadır.² Bu bakımdan Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan ile kurulacak diyalog İsrail'in uluslararası alandaki kötü imajını kırabilmesi için önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir.

Yeni Çevre Stratejisi çerçevesinde İsrail, Güney Kafkasya ülkelerinin yanı sıra İran'a yakın bölgelerde bulunan ve aynı zamanda enerji açısından önemli tedarikçiler olan Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan gibi çoğunluğu Müslüman ülkelerle de iletişimini son yıllarda artırmıştır. İsrail bu ülkelere özellikle tarım sektörüne yönelik gelişmiş teknolojisini kullanarak nüfuz etmeye çalışmaktadır. Söz konusu ülkelerin ekonomik gelişiminde tarım sektörünün "hayatı" rolü düşünüldüğünde, İsrail bir anlamda bu ülkelerin milli gelişim stratejisinin kalbine yerleşmeye çalışmaktadır (Amanov 2005: 323). Bununla birlikte İsrail, bölge ülkeleri ile ilişkisini geliştirmek için Orta Asya'nın kadim halklarından olan Buhara Yahudileri'ni de bir araç olarak kullanmaktadır (Purtaş 2005: 331).

2. İSRAİL-AZERBAYCAN İLİŞKİLERİ

İran'ın komşusu olması ve sahip olduğu enerji kaynakları ile Azerbaycan İsrail'in Güney Kafkasya'da en fazla önem verdiği ülkedir. İsrail'in günümüzde enerji ihtiyacının yaklaşık olarak %30'unu Azerbaycan'dan karşılaması bile tek başına İsrail açısından Azerbaycan'ı önemli bir ülke haline getirmektedir. Azerbaycan, Türkiye ve Mısır'dan sonra İsrail ile karşılıklı stratejik ve ekonomik ilişkiye giren

çoğunluğu Müslüman olan üçüncü ülke konumundadır (Abilov 2009:148). Bazı İsraili uzmanlar özellikle son yıllarda gittikçe artan ve “stratejik” olarak değerlendirilen İsrail-Azerbaycan ilişkilerinin gelişiminin İsrail’in İslam dünyasındaki olumsuz algısını değiştirmesine yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Murinson’a göre; İsrail’in başta Azerbaycan ve Kazakistan olmak üzere yeni bağımsız olan Müslüman ülkelerle geliştireceği iş birliği Müslüman ülkelerle Yahudi devleti arasında bir “model” olacaktır (Murinson 1 June 2009).

İsrail ve Azerbaycan’ın benzer dış politika hedeflerinin ve sorunlarının olması iki ülke ilişkilerinin kısa sürede gelişmesini sağlamıştır. Öncelikle bölgesel yalnızlık, komşu ülkelerle yaşanan sorunlar, İran yayılmacılığında duyulan endişe ve Hazar enerji kaynaklarının güvenliği iki ülkenin de dış politikadaki odak noktalarını oluşturmaktadır (Bourtman 2006). Buna ek olarak savaş ve kuşatılmışlık duygusunun ortaya çıkardığı güvensiz ortam (Bourtman 2006) iki ülkenin dış politikasını etkileyen en temel unsurlardır. İsrail gibi Azerbaycan’ın da ülke güvenliğine yönelik kaygıları bulunmaktadır. Topraklarının %20’sinin Ermenistan işgalinde olması, Ermenistan’ı askeri, siyasi ve ekonomik açıdan sürekli olarak destekleyen Rusya ve İran ile komşu olması Azerbaycan açısından başlı başına önemli bir güvenlik zafiyetidir. 1994’te Ermenistan ile ateşkes anlaşması imzalanmasına rağmen halen sıcak çatışma halinin devam etmesi Azerbaycan’ın güvenlik endişelerini artırmaktadır. Buna ek olarak, Ermenistan’ı siyasi ve askeri açıdan sürekli olarak destekleyen iki büyük güç Rusya ve İran ile kuşatılmış olması Azerbaycan’ın kendisini destekleyecek ve silah tedarik edebileceği diğer bölgesel güçler ile iletişime geçmesini zorunlu hale getirmiştir.

Azerbaycan-İsrail ilişkileri Ebulfeyz Elçibey zamanında artmış, Haydar Aliyev zamanında olgunlaşmış ve İlham Aliyev döneminde “stratejik” bir mahiyet kazanmıştır. İsrail’in Azerbaycan dış politikasında önemli dört veya beş ülke arasında olduğunu vurgulayan Elçibey, (Wasserman 1998: 155) Yahudi Lobisi’nin dolayısıyla İsrail’in Yukarı Karabağ’daki işgalin sonlandırılması konusunda Amerikan yönetimini üzerinde etki kurabileceğini ve Azerbaycan’ın Batı ile ekonomik ve siyasi diyalog kurmasına yardımcı olabileceğini düşünmüştür (Wasserman 1998: 155-156). Özellikle Azerbaycan’ın 24 Ekim 1992’de ABD Kongresi’nin onayladığı “Özgürlüklere Yardım Yasası” kapsamında Ermeni lobisinin etkisi ile çıkarılması, Türk lobisinin Washington’daki sınırlı gücü düşünüldüğünde Bakü’nün Yahudi lobisine olan ihtiyacını ortaya koymuştur

(Uzer 2011:176). Bu yasa 11 Eylül 2001 olaylarından sonra Azerbaycan'ın ABD'nin antiterör koalisyonuna katılması, Afganistan ve Irak müdahalelerinde hava sahasını ABD'ye açması ile ABD Başkanı George Bush tarafından Ocak 2002'de geçici olarak yürürlükten kaldırılmıştır (Həydər Əliyev İrsi Beynəlxalq Elektron Kitabxana 22 Kasım 2006).

İki ülke arasında yaşanan tüm bu gelişmelere rağmen Azerbaycan'ın İsrail'de halen büyükelçiliği bulunmamaktadır. İsrail'in tüm baskılarına rağmen Tel Aviv'de büyükelçilik açmayan Azerbaycan, bu duruma coğrafi konumunu, özellikle İran'a yakın olmasını ve İslam Konferansı Örgütü'ne³ üye olmasını neden olarak göstermektedir (Abilov 2009: 151). Bakü, Tel Aviv'de diplomatik temsili büyükelçilik seviyesine çıkarması durumunda çoğunluğu Müslüman ülkelerin Yukarı Karabağ ihtilafında Ermenistan'a karşı verdikleri desteği kaybedebileceğini hesaplamaktadır (İsmayilov 5 Ocak 2013).

Yeni Çevre Stratejisi'nin hedef ülkesi olan İran, İsrail'in Azerbaycan'a yönelik ilgisini kendisine yönelik bir manevra olarak algılamaktadır. Bu nedenle Tahran, Bakü'yü sık sık İsrail ile ilişkilerini sınırlandırması konusunda eleştirmiş, bu ortaklığa karşı Rusya, Suriye ve Ermenistan ile ilişkilerini sıcak tutarak bölgesel bir korunma alanı oluşturmaya çalışmıştır. Özellikle son yıllarda İran'a yönelik muhtemel bir müdahalede Azerbaycan topraklarının kullanılacağı ve Azerbaycan'ın İsrail'e İran'ın kuzey sınırında bulunan hava üslerini kullanım hakkı verdiği (Perry, 28 March 2012) yönündeki haberlerin uluslararası basında sık sık yer alması İran'ın bu konudaki tedirginliğini artırmaktadır.

Azerbaycan'ın her ne kadar İsrail ile stratejik denilebilecek bir düzeyde ilişkisi mevcut olsa da tarihi ve dini ortaklığının bulunduğu İran'ı bütünüyle yok sayması da mümkün değildir. Öncelikle Azerbaycan'ın İran'da 30 milyona yakın soydaşı bulunmaktadır. Azerbaycan'ın bölgedeki "yaşam alanını" geliştiren bu durum İran tarafından bir çeşit "irredentizm" korkusu ile güvenlik endişesine neden olmaktadır. Bu nedenle SSCB'nin yıkılması ile İran dış politikasında kısa süreli bir şaşkınlık yaşanmış, Tahran bir taraftan 22 milyon km²'lik devasa bir komşudan kurtulmanın sevincini yaşarken diğer taraftan ise yanı başında kurulan petrol ve doğalgaz zengini Azerbaycan'ın ülke bütünlüğünü bozacağı endişesini yaşamıştır. İkinci olarak Ermeni işgali nedeniyle Nahçıvan ile kara bağlantısı kesilen Azerbaycan'ın bu bölge ile irtibatı en kısa yoldan İran vasıtasıyla sağlanmaktadır (Murinson 2010: 130). Buna ek olarak İran'ın

Nahçıvan'ın enerji ihtiyacını karşılaması Azerbaycan'ın İran konusundaki hassasiyetini artırmaktadır (Murinson 2010: 130).

Bakü ve Tel Aviv arasındaki ilişkinin en önemli ayağını askeri alandaki işbirliği oluşturmaktadır. 26 Şubat 2012'de iki ülke arasında imzalanan 1.6 milyar dolarlık askeri anlaşma (Cutler 2013: 11) son yıllardaki en önemli gelişmedir. Özellikle Yukarı Karabağ sorununun yıllardır devam eden müzakerelere rağmen halen çözülememiş olması Bakü açısından silahlı mücadele seçeneğini ön plana çıkarmaktadır. Ermenistan'ın Rusya tarafından sürekli silahlandırılması Azerbaycan'ı halen savaş halinde olduğu Ermenistan'a karşı silahlanma mecburiyetinde bırakmaktadır. 2014 yılı bütçesi yaklaşık olarak 20 milyar dolar olan Azerbaycan (Azerbaijan State Budget for 2014) bunun 3.7 milyar dolarını savunma ihtiyaçları için ayırmıştır (Azernews 9 January 2013). Özellikle 2000'li yıllardan itibaren toplam bütçede askeri kaynaklara ayrılan payın her yıl düzenli olarak arttığı görülmektedir. Ülkenin askeri bütçesi 2004 yılından itibaren her yıl artış göstererek 146 milyar dolardan 2007'de yaklaşık olarak 1 milyar dolara, (Tucker 2010: 175) 2014'te ise bu rakam 4 milyar dolara yükselmiştir. Bu durum, önemli bir silah üreticisi olan İsrail ile Azerbaycan arasındaki ilişkiyi geliştiren bir etki yapmaktadır.

28-29 Haziran 2009'da İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'in Azerbaycan'a yaptığı resmi ziyaret İsrail açısından bu ülkeye gerçekleştirilen en üst düzey ziyaret olmuştur. Söz konusu ziyarette iki ülke arasında başta iletişim olmak üzere teknoloji, eğitim gibi alanlarda birçok anlaşma imzalanmıştır. Görüşme sırasında açıklama yapan Peres, İsrail ve Azerbaycan'ın sürekli tehdit altında olan iki ülke olduğunu, bu nedenle de askeri gücünü korumak zorunda olduğunu ifade ederek, (Abilov 2009: 159) Karabağ sorununun savaşız çözülebilmesi için Azerbaycan'ın başta ABD olmak üzere dünyadaki Yahudi lobisi ile iş birliği yapması gerektiğini belirtmiştir (Abbasov 29 June 2009). Peres'in Bakü'yü ziyaretine en büyük tepki İran'dan gelmiştir. İran Cumhurbaşkanı Ahmedinejat, 'siyonist varlığın başı' ve 'Müslümanların baş düşmanı' olarak nitelendirdiği İsrail cumhurbaşkanının yapacağı ziyareti derhal iptal etmesini istemiştir (Souleimanova vd. 6 June 2014).

Son yıllarda İsrail-Azerbaycan ilişkilerini etkileyen en önemli nedenlerden biri Türkiye ve İsrail arasında 2009'dan bu yana devam eden sorunlu ilişkidir. Türkiye ile İsrail ilişkilerinin gerildiği bir dönemde Türkiye'nin "Ermeni Açılımı" adı altında Ermenistan ile yeniden diplomatik diyalogu geliştirmeye

yönelik politikası Ankara-Bakü arasında da soğuk rüzgarların esmesine neden olmuştur. Soğuk Savaş döneminde ve sonrasında Ortadoğu'da çok yönlü bir ilişki geliştirdiği Türkiye ile ilişkileri kopma noktasına gelen İsrail, Bakü'nün Ankara'ya yönelik tepkilerini kendisi için bir fırsata dönüştürmüştü; yeni dönemde bölgesel politikalarında Azerbaycan'ın yeni "stratejik ortağı" olması için büyük bir enerji harcamıştır. Nitekim Türkiye ile krizin başlamasından sonra İsrail'den Azerbaycan'a yapılan üst düzey ziyaretlerin artması İsrail'in Türkiye ile bozulan ilişkilerini Azerbaycan ile ikame etmeye çalıştığı yönünde yorumlara neden olmuştur.

Sonuç olarak, İsrail'in başta Karabağ sorunu olmak üzere Azerbaycan'ın dış politikada karşılaştığı sorunlara verdiği destek ve gelişmiş ekonomisi ile başta savunma sanayi, iletişim ve zirai konularda Azerbaycan ile kurduğu yakın bağ, Bakü'yü Tel Aviv'e yaklaştıran önemli unsurlardır. Bu manada Haydar Aliyev'in danışmanlığını da yapmış olan Vefa Guluzade'nin belirttiği gibi Azerbaycan'ın yaşadığı ekonomik bunalım göz önünde bulundurulduğunda İsrail'in bir fabrika kurarak binlerce kişiye iş vermesinin Azeri kamuoyunda yapacağı etki İran karşıtı propagandadan daha fazla etkilidir (Bourtman Summer 2006).

3. İSRAİL-GÜRCİSTAN İLİŞKİLERİ

Gürcistan'ın 25 Nisan 1991'de bağımsızlığını ilan etmesiyle bu ülkede yaklaşık olarak 200 yıl süren Rus hakimiyeti sona ermiş ancak Moskova'nın hayaleti uzun süre Gürcistan'ın siyasi ve ekonomik politikalarında etkili olmaya devam etmiştir. Rusya'ya mesafeli davranan Zviad Gamsakhurdia'nın (14 Nisan 1991-6 Ocak 1992) kısa süreli iktidarının ardından cumhurbaşkanı olan Eduard Şevardnadze, iktidarı süresince politbüro üyeliği, SSCB Dışişleri Bakanlığı, Gorbaçov'un danışmanlığı gibi birçok üst düzey görevde bulunmasının da etkisi ile Rus politik iklimini iyi idrak etmiş ve dış politikada bölgesel dengeleri dikkate alarak Rusya'ya karşı daha temkinli ve onu dikkate alan bir strateji izlemiştir.

2003 yılında Gül Devrimi ile iktidara gelen Mihail Saakaşvili ise selefinin aksine katı Batı yanlısı ve Rusya karşıtı bir dış politika anlayışı benimsemiştir. Ülkesindeki Rus üslerini kapatan Saakaşvili, NATO'ya ve AB'ye üyelik talebi gibi çok radikal adımlar atarak Batı yanlısı tutumunu her fırsatta ortaya koymuştur. 11 Eylül 2001 olaylarından sonra Gürcistan ABD'nin antiterör

koalisyonuna katılmış, Afganistan ve Irak müdahalelerinde ABD'ye askeri destekte bulunmuştur. 2009'dan bu yana Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nün (*International Security Assistance Force/ISAF*) Afganistan'daki faaliyetlerine katılan Gürcistan, 2008'de Rusya ile yaşanan savaşın öncesine kadar Irak'ta konuşlanmış 2000 askeri ile Amerikan güçlerine yardımda bulunmuştur (Clayton 18 February 2012).

Saakaşvili'nin Batı yanlısı tutumu Gürcistan'ın İsrail ile ilişkilerinin gelişmesini etkileyen en önemli unsurlardan biri olmuştur. Özellikle İran'ı çevreleme politikasının bir yansıması olarak İsrail ile Gürcistan arasında savunma ve askeri alanlarda son yıllarda önemli gelişmeler yaşanmakta, İsraili askerler Gürcistan ordusuna eğitim vermektedir. Bu süreçte iki ülkenin ekonomik ilişkilerinde de gözle görülebilir bir artış yaşanmış, İsrail Gürcistan ekonomisinin en önemli yatırım kaynaklarından biri haline gelmiştir (Cornell 1999).

İsrail'in Gürcistan ile ilişkilerini geliştirmesinde en önemli itici güç ABD'dir. Washington Gürcistan'ı ekonomik olarak desteklemek dışında ülkeye askeri mühimmat ve diğer yardımları sağlamak için İsrail'i aracı olarak kullanmaktadır. Bu taktikle Rusya'nın tepkisini çekmemeye çalışan ABD, Gürcistan'a hiçbir yardımda bulunmamış, orada hiçbir varlığı yokmuş ve Rusya ile yapılan anlaşmalara sadıkmış gibi bir imaj çizmeye çalışmaktadır (Ajans Kafkas 20 Mart 2009).

İsrail'in bir ülkeye yönelik politikası büyük ölçüde o ülkenin Yahudilere bakışı ile doğru orantıdadır. Tel Aviv'in bu bakış açısını İsraili diplomat Eitan Na'eh'in "Bir ülkedeki hoşgörü o ülkenin Yahudi toplumuna gösterdiği hoşgörü ile ölçülebilir" (Ambrosio 2002: 151) sözleri açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda İsrail'in Gürcistan ile ilişkilerinin gelişmesinde Gürcistan'da yaşayan Yahudiler (*Gurjim*) önemli bir unsur olarak göze çarpmaktadır. SSCB'nin 1972'de Yahudilerin İsrail'e göçüne izin veren bir karar alması ile başlayan Yahudi nüfusundaki azalma (Bekker 2000) son olarak 2008'de yaşanan Güney Osetya çatışması nedeniyle artmıştır. Gürcü Yahudilerin sayılarında görülen azalmaya rağmen Gürcistan'daki etkinlikleri oldukça fazladır. Saakaşvili döneminde iki bakanın Yahudi asıllı olması (Savunma Bakanı David Kezeraşvili ve Devlet Bakanı Temur Yakobbaşvili) olması bu bakımdan önemlidir.

Saakaşvili'nin sürdürdüğü katı Batı yanlısı ve Rusya karşıtı politika 2008'de yaşanan Güney Osetya çatışmasında Gürcistan'ın Batı'dan beklediği desteği

alamaması nedeniyle değişmiş, bu durum Tiflis'in İsrail'e olan bakış açısında da değişikliğe neden olmuştur. Gürcistan-Rusya çatışması devam ederken İsrail'in Gürcistan'a verdiği askeri desteği azaltması ve bu ülkedeki tüm uzmanlarını geri çekmesi Gürcistan'ın İsrail'e karşı daha temkinli politika izlemesine neden olmuştur. Bazı uzmanlara göre; Gürcü-Rus gerginliği sonrası İsrail'in Gürcistan'da olan etkinliğinin azalması Tel Aviv'in Soğuk Savaş sonrası dönemde yürüttüğü "kuzey sınırının güvenliğini sağlama planına" oldukça zarar vermiş, İsrail'in İran'a yönelik yürüttüğü mücadelede kuzey güvenlik alanında önemli bir boşluk ortaya çıkmıştır (Ajans Kafkas 20 Mart 2009).

İsrail-Gürcistan ilişkileri Güney Kafkasya'da Rusya, İran ve Suriye'yi içine alan büyük bir mücadelenin de parçası olma durumundadır. 2008 yılında Rusya ve Gürcistan arasında gerilimin arttığı bir dönemde Rusya, İsrail'in Gürcistan'a silah satmasından duyduğu endişeyi açıkça ifade etmiştir. İsrail ise Rusya'nın İran ve Suriye'ye olası silah satışını engelleme düşüncesi ile Gürcistan ile olan silah anlaşmasını sona erdirmiştir. İsrail'in bu adımını Rus Dışişleri Bakanı Lavrov bir toplantıda alenen dile getirerek (Freedman 2013: 334) bir anlamda Gürcistan'a gözdağı vermek istemiştir. Ancak 2009'da Rusya'nın Suriye'ye gemisavar füze satacağını ilan etmesi ile İsrail'in Gürcistan'a silah satacağı yönünde haberler yeniden gündeme taşınmıştır (Kirchick 23 December 2011).

Wikileaks'in yayınladığı gizli bir belgede İsrail ve Rusya'nın İran ve Gürcistan ile ilgili gizli kodları birbirleri ile paylaştıkları yönündeki bilgiler Tiflis'in Tel Aviv'e yönelik mesafeli politikasını pekiştirmiştir. Söz konusu belgede İsrail'in Gürcistan'a sattığı insansız hava araçlarının (İHA) kodlarını Rusya'ya verdiği karşılığında ise Rusya'nın İran'a sattığı TOR-M1 türü füzesavar sisteminin kodlarını aldığı iddia edilmektedir (Yedioth Ahranoth 28 February 2012). Bu süreçte Güney Kafkasya'da Rusya-Batı, İsrail-İran arasında yaşanan mücadeleden endişelenen Gürcistan, özellikle 2008'de Güney Osetya'da yaşanan çatışmada Batı'dan beklediği desteği alamamasının da etkisiyle bölgesel gerçekleri dikkate alan daha pragmatik bir politika izlemeye başlamıştır. 2008'den sonra İran ile karşılıklı vizelerin kaldırılması, ekonomik, ticari ve bilimsel alanda yaşanan gelişmeler bu yeni stratejinin tezahürüdür (Clayton 18 February 2012). Tahran ise uzun yıllardır rahatsızlık duyduğu Gürcistan üzerinden kuşatılmışlığını kısmen azaltmak, Rusya'nın bölgede artan etkisini dengelemek ve Kafkasya'daki etkinliğini güçlendirmek için Amerikan yanlısı

olarak gördüğü Saakaşvili'nin attığı adımlara olumlu tepki vermiştir (Cafersoy 27 Mart 2012).

1 Ekim 2012'de Gürcistan'da yapılan meclis seçimlerini Kremlin'e yakın olduğu söylenen Bidzina İvanişvili kazanmıştır. 27 Ekim 2013'te yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerini ise İvanişvili'nin desteklediği Georgi Margvelaşvili'nin kazanması Gürcistan'da Rusya'nın yeniden güçleneceği yönünde yorumlarına neden olmuştur. Ancak Saakaşvili'nin Batı yanlısı tutumunu eleştiren İvanişvili'nin ilk resmi ziyaretini Brüksel'e gerçekleştirmesi ve Margvelaşvili'nin seçimlerden hemen sonra yaptığı bir açıklamada "Rusya, dış işlerimizin sorunlu bir parçası olma özelliğini koruyor" (Ajanskafkas 11 Kasım 2013) şeklindeki sözleri Gürcistan'ın Rusya ile ilişkilerinin kısa vadede normalleştirmesinin pek de mümkün olmadığını göstermektedir. Benzer şekilde, 29 Nisan-1 Mayıs 2013 tarihlerinde Tiflis'te düzenlenen Güney Kafkasya konulu uluslararası bir sempozyumda İvanişvili ülkesinin NATO ve Avrupa Birliği'ne üye olması yönündeki isteklerini yeniden dile getirmiştir (NATO Parliamentary Assembly 2 May 2013). Son olarak, 28-29 Kasım 2013 tarihinde Litvanya'nın başkenti Vilnius'ta düzenlenen AB-Doğu Ortaklığı Zirvesi'nde Gürcistan'ın Brüksel ile "Ortaklık ve Serbest Ticaret Anlaşması" nı paraf etmesi (Council of the European Union 29 November 2013) Tiflis'in Batı ile bağlarını sıcak tutmaya çalıştığı izlenimini vermiştir.

İvanişvili'nin başbakan olması ile İsrail-Gürcistan ilişkilerinin geleceği Gürcistan-Batı ilişkileri açısından ele alınmıştır. Bu bakış açısı ile Batı'nın Ortadoğu'daki en önemli müttefiki durumundaki İsrail'in de Gürcistan ile ilişkilerinin olumsuz yönde etkileneceği savunulmuştur. Ancak gerek Gürcistan hükümetinden yapılan beyanlar gerekse Gürcistan'dan İsrail'e yapılan resmi ziyaretlerin artış göstermesi bu yorumlardan aksi bir durumu ortaya çıkarmıştır. İvanişvili'nin Haziran 2013'te İsrail'e yaptığı ziyaret öncesi verdiği bir mülakatta, İsrail ile stratejik ortaklığın hayali ve rüyası olduğu yönünde bir açıklama yapması (Keinon 6 June 2013) Tiflis'in yeni dönemde de İsrail ile ilişkilerini yakın tutma niyetini ortaya koymuştur.

Gürcistan Savunma Bakan Yardımcısı Zaza Broladze ve genelkurmay yetkililerinin 31 Ocak 2013'te İsrail'i ziyaret ederek iki ülke arasında ortak silah üretimi konusunda mutabakata varıldığını açıklamaları (AVİM 31 Ocak 2013) Gürcistan'ın Batı ile geliştirdiği yakın diyalogun bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. 20 Kasım 2013'te İvanişvili'nin kendi isteğiyle başbakanlıkta istifa etmesi ile başbakan olan Irakli Garibaşvili İsrail ile ilişkilerine

hız kesmeden devam etmiştir. 28 Şubat 2014'te İsrail'e resmi ziyarette bulunan Garabaşvili, mevkidaşı Netanyahu ile görüşmüştür. Netanyahu görüşme sonrasında yaptığı açıklamada ülkesinin Gürcistan ile teknoloji, tarım, su, eğitim başta olmak üzere her alanda işbirliğini geliştirme konusunda istekli olduğunu ifade etmiştir (Israel Ministry of Foreign Affairs 28 February 2014).

4. İSRAİL-ERMENİSTAN İLİŞKİLERİ

İsrail'in Güney Kafkasya ülkeleri arasında en az ilişki kurduğu ülke Ermenistan'dır. Öyle ki, İsrail Ermenistan'ı bağımsızlığından hemen sonra tanınmasına rağmen, Ermenistan ile diplomatik ilişkisini 2007 yılına kadar Tiflis'teki İsrail Büyükelçiliği vasıtasıyla sağlamıştır.

Tel Aviv'in Bakü'yü merkeze alan ve bir anlamda Erivan'ı dışlayan tutumunda Azerbaycan ile sürdürdüğü yoğun ilişki kadar Ermeniler ile Yahudiler arasındaki tarihi husumet de etkili olmuştur. Bunun en önemli nedeni Hristiyan Ermenilerdeki Yahudilere yönelik olumsuz bakış ve antisemitik davranışlardır. Uzun yıllar Ermeniler, 1915 Tehcirini İttihat ve Terakki içindeki Yahudilerin tertiplediğini iddia ederken, (Shaw 2008: 148) Yahudiler ise II. Dünya Savaşı'nda Alman ordusunda yer alan ve 812. Tabur adıyla bilinen Ermeni lejyonunu her fırsatta dillendirerek bunun Ermenilerde var olan anti-semitik bakış açısı ile ilişkili olduğunu öne sürmüşlerdir (Araöv 1989).

Ermenilerin Yahudilere yönelik antisemitizme varan davranışları, bugün dahi devam etmektedir. Bu durum SSCB döneminden itibaren başlayan göçleri teşvik etmiş ve Ermenistan günümüzde Güney Kafkasya'da en az Yahudi nüfusun yaşadığı ülke haline gelmiştir. SSCB döneminde sayıları binleri bulan Ermenistan Yahudilerinin günümüzde nüfusunun 100'den az olduğu bilinmektedir (Scheib, The Jewish Virtual Library).

Geçmişte yaşanan tüm çatışmalara rağmen 1915 Tehciri'nin uluslararası alanda "soykırım" olarak kabul ettirilmesinde İsrail'in tavrının büyük önem taşıması, Ermenileri son yıllarda Yahudilerle dolayısıyla İsrail ile daha yakın ilişki kurmaya itmiştir. Çünkü İsrail'in diğer devletler tarafından tanınmasında dolayısıyla "meşruiyet"ini sağlamasında Hitler'in Yahudilere uyguladığı soykırımın hukuken tanınması önemli bir adım olmuştur. Yahudi soykırımının (holokost) dünya tarihinde yetkili yargı organı tarafından (Nürnberg Mahkemesi) hükme bağlanmış tek soykırım suçu olarak kabul edilmesi, (Tacar 2001) Ermeniler tarafından Yahudi ülkesi olan İsrail'i önemli hale getirmektedir.

Uzun yıllar Holokost ile Ermeni tehcirinin aynılığını ileri süren Ermeni yazarlar, bu iddialarının propagandasını çeşitli zeminlerde ve vesilelerle en geniş şekilde yaparak (Güçlü 2014: 3035) Ermeni tehcirinin holokost failleri için ilham kaynağı olduğunu ileri sürmekte ve başta Batılı ülkeler olmak üzere uluslararası kamuoyunun holokosta yönelik hassasiyeti üzerinden kendi tezlerine taraftar bulmaya çalışmaktadırlar.

Ermenilerin holokost üzerinden sözde soykırım iddialarını son yıllarda daha yüksek sesle dillendirmelerinde Yahudi lobisinin gücünden istifade etme düşüncesinin yanı sıra Yahudilerin ve dolayısıyla İsrail'in holokost sayesinde sağladıkları maddi kazançların benzerini elde etme isteği de vardır. Bilindiği gibi, Batı Almanya ve İsrail arasında 1952 yılında yapılan Lüksemburg Anlaşması'na göre Almanya'dan İsrail'e 3 milyar marklık mal ve hizmet aktarılmasına ve 450 milyon mark Nazi kurbanlarının ailelerine verilmesine karar verilmiştir (Heiling 2002: 179-180). İsrail günümüze kadar devam eden tazminat talepleri çerçevesinde çok büyük maddi kazanımlar elde etmiştir. Holokostun sadece Yahudilere yapılmadığını, kendilerinin de holokost kurbanı olduğunu iddia eden Ermeniler, Norman Finkelstein'in deyimiyile bir anlamda "holokost endüstrisi"nden faydalanmayı amaçlamaktadırlar. Finkelstein; "Holokost Endüstrisi" isimli kitabında soykırım kurbanlarının kullanılarak Avrupadan para kopartıldığını (Finkelstein 2003: 8) soykırımın mirasçısı olduğunu iddia edenlerin aslında tam anlamıyla "mezar soyguncusu" olduklarını ifade etmiştir (2003: 131)

Nazi soykırımı ile 1915 Tehcirini özdeşleştirmeye çalışan Ermenistan bu konuda her olayı fırsata çevirmeye çalışmaktadır. Örneğin, II. Dünya Savaşı sonunda Sovyetler Birliği tarafından Ausvhwitz toplama kampının kurtarılması ile ilgili 2005 yılında BM Genel Kurulu'nda düzenlenen bir toplantıda Ermenistan adına konuşma yapan temsilci, "Ermeni halkı ve hükümeti adına soykırıma uğrayanların halefi olarak burada olmayı, katliam ve soykırıma maruz kalanların halefleri ile bir arada bulunmayı ve bu etkinliğe katılmayı kendime borç biliyorum. Ermeniler için bu Der el-Zor Çölü, Kamboçyalılar için Ölüm Vadisi, Yahudiler, Polonyalılar için Auschwitz'dir. Hitler Yahudileri ve Ermenileri sonsuza dek birbirlerine bağlamıştır" (Cabbarlı 2 Ağustos 2011) şeklinde sözleri ile bu olayı BM kürsüsünden soykırım olarak dile getirmiştir.

Buna karşın İsrail, hiçbir olayın "holokost" kadar acı olmayacağı tezinden hareketle Ermenilerin 1915 olaylarını holokost olarak kabul ettirme çabalarına büyük tepki göstermektedir. Örneğin, 10 Nisan 2001 tarihinde İsrail Dışişleri

Bakanı Şimon Peres, Anadolu Ajansı'na verdiği bir mülakatta; holokost ile Ermeni iddiaları arasında herhangi bir benzerlik yaratılmasını reddettiklerini, holokosta benzer bir olayın olamayacağını ifade etmiştir (Güçlü 2014: 3043). 7 Şubat 2012'de İsrail Dışişleri Bakanı Liberman da benzer bir açıklama yaparak, İsrail'in kurulduğundan bu yana başka kıyım veya trajedilerin holokost olarak değerlendirilmesine karşı olduğunu ve II. Dünya Savaşı sırasında Yahudi halkının yaşadığı trajedinin başka trajedilerle karşılaştırılmayacağını ifade ederek bu konudaki tepkisini dile getirmiştir (Asbarez Post 7 February 2012)

İsrail-Ermenistan ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen en önemli konulardan bir diğeri ise 1990'dan sonra ivedilikle gelişen ve "stratejik ortaklık" olarak kabul edilen Azerbaycan-İsrail ilişkileridir. Erivan iki ülke arasındaki yakınlaşmanın kendisine yönelik bir hamle olduğunu ve Türkiye'nin de bu ortaklığa katılarak kendisini adeta kuşatmaya çalıştıklarını iddia etmektedir. Türkiye, İsrail ve Azerbaycan arasında gelişen ortaklık sadece Ermenistan tarafından değil İran ve Rusya tarafından da "tehdit" olarak algılanmış ve bölgede Türkiye-İsrail-Azerbaycan-Gürcistan ortaklığına karşı İran-Rusya-Ermenistan arasında ismi konulmamış bir tür ittifak oluşturulmuştur (Uslu 2004: 105).

İsrail'in Türkiye ile ilişkilerinin kopma noktasına geldiği 2009 yılından itibaren Tel Aviv-Erivan ilişkileri önemli bir gelişme göstermiş, Türkiye'nin İsrail ile yaşadığı kriz bir anlamda İsrail-Ermenistan ilişkilerinin gelişmesinde itici güç haline gelmiştir. Daha önce Ermenilerin soykırım iddialarına sıcak bakmayan İsrail, 2009'dan sonra bu konuyu daha fazla gündemde tutmaya başlamıştır. Türkiye-İsrail ilişkilerinin gerildiği bir dönemde *American Jewish Committee (AJC)* ve *Anti-Defamation League (ADL)* gibi ABD'nin önde gelen bazı Yahudi kuruluşlarının sözde soykırım iddialarına destek vermeleri ve 26 Aralık 2011'de İsrail Parlamentosu Eğitim Komisyonu'nun 1915 olaylarının "soykırım" olarak değerlendirilmesini öngören teklifi ele almasının ardından (Hürriyet 26 Aralık 2011) 13 Haziran 2012'de Knesset'te ilk defa sözde Ermeni soykırımı konusunun görüşülmesi (Türkiye 12 Haziran 2012) bu anlamda oldukça önemlidir.

Ermenistan'ın bağımsızlığından bu yana İran ile ilişkilerini sıcak tutması Azerbaycan'ı İsrail ile ilişki kurma noktasında bir anlamda cesaretlendirmektedir. Bakü'ye göre Azerbaycan'ın topraklarını işgal eden Ermenistan ile İran'ın ilişki kurması ne kadar doğalsa Tahran-Tel Aviv arasında yaşanan sorunlara rağmen Azerbaycan'ın İsrail ile yakınlaşması da o kadar doğaldır. Özellikle Yukarı

Karabağ sorununda İran'ın Ermenistan'a çeşitli şekillerde verdiği destek Bakü'nün sık sık eleştirilerine neden olmaktadır. Örneğin, 14 Mart 2008'de BM'nin Yukarı Karabağ ile ilgili olarak "Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün tanınması ve Ermeni silahlı kuvvetlerinin hiçbir şart koşmadan Azerbaycan topraklarından çekilmesi" yönünde aldığı kararın oylamasına İran katılmayarak Ermenistan'a dolaylı olarak desteğini göstermiştir (UN General Assembly 14 March 2008). Buna ek olarak, ekonomik anlamda Ermenistan'a Rusya'dan sonra en büyük desteği İran'ın vermesi; İran ve Ermenistan arasında 30'dan fazla karşılıklı anlaşmanın varlığı ve Ermenistan'ın ihtiyaç duyduğu doğalgazın yaklaşık olarak %23'ünü İran'dan tedarik etmesi Bakü'nün İran'a mesafeli davranmasına neden olmaktadır (Vatanka 15 January 2013).

Sonuç olarak, İsrail-Ermenistan ilişkileri 1990'ların başından itibaren tarihi Ermeni-Yahudi çatışmasının yanı sıra İsrail'in Türkiye ile Ermenistan'ın ise İran ile sürdürdüğü yakın diyalog nedeniyle oldukça mesafeli bir düzeyde devam etmiştir. Buna ek olarak İsrail'in Güney Kafkasya'ya yönelik politikasının Azerbaycan merkezli olması Tel Aviv'in Erivan'a olumsuz yaklaşımında etkili olmuştur. Bu süreçte denize çıkışı olmayan; Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan arasında sıkışmış ve doğal kaynak yoksunu Ermenistan'a karşın Azerbaycan sahip olduğu zengin hidrokarbon kaynakları ile enerji açısından dışa bağımlı olan İsrail için oldukça dikkate değer bir unsur haline gelmiştir. Ayrıca, Nazi ordusunda 812. Ermeni lejyonunun varlığı ve günümüzde Ermenistan'daki az sayıdaki Yahudi'ye uygulanan baskı İsrail'in Ermenistan'a yönelik olumsuz yaklaşımını etkilemektedir. Ermenistan'daki anti-semitizme karşın Azerbaycan'da Yahudilere yönelik hoşgörünün varlığı, İsrail'in Güney Kafkasya politikasında Azerbaycan'dan yana tavır koymasını sağlamıştır.

SONUÇ

İsrail'in Yeni Çevre Stratejisi'nin bir parçası olarak yürüttüğü Güney Kafkasya politikasının en temel unsurları; İsrail'in Ortadoğu'daki yalnızlığını Arap olmayan unsurlarla ilişkilerini geliştirerek aşmak, enerji arzını güvence altına almak ve İran'ı denetlemek olarak özetlenebilir. Tel Aviv bu stratejisinde 1990'dan sonra önemli kazanımlar elde etmesine rağmen bölge ülkelerinin bazı konulardaki soru işaretlerini tamamen ortadan kaldırmış değildir. Öncelikle her ne kadar Azerbaycan; İran ve son yıllarda Türkiye'ye rağmen İsrail ile ilişkilerini geliştirse de başta Yukarı Karabağ sorunu olmak üzere karşılaştığı sorunları aşma konusunda İslam dünyasının desteğine olan ihtiyacının far-

kındadır. Bu nedenle İsrail'in tüm ısrarlarına rağmen Tel Aviv'de büyükelçilik açmamakta ve özellikle Filistin konusunda İsrail'i değişik tonlarda tenkit etmektedir.

Gürcistan ise, özellikle 2008'de Rusya ile yaşadığı Güney Osetya çatışmasında Batı'dan ve İsrail'den beklediği desteği görememiştir. Çatışmanın başlaması ile İsrail'in bölgedeki uzmanlarını derhal çekmesi ve bazı kaynaklarda yer alan Gürcistan'a sattığı uçakların kodlarını Rusya ile paylaştığı yönündeki haberler Tiflis'in Tel Aviv'e şüpheli bakışını etkilemiştir. Bu süreçte bölgesel dengeleri dikkate alan Gürcistan özellikle İran ile ilişkilerine hız vermiştir. Azerbaycan ise Güney Osetya Savaşı'nda Gürcistan'ın Batı ve İsrail eğilimli anlayışı nedeniyle yaşadığı hayal kırıklığını kendi açısından ele almış ve Ermenistan ile olası bir savaşta tamamen Batı ve İsrail endeksli bir yaklaşımın kendisi açısından da telafisi mümkün olmayan sonuçlara neden olabileceğini daha fazla dikkate almaya başlamıştır.

1991'den sonra İsrail ile mesafeli ilişki sürdüren Ermenistan, son yıllarda Türkiye-İsrail ilişkilerinde görülen kırılmayı fırsata çevirmek ve özellikle sözde soykırım iddiaları konusunda İsrail'in desteğini almak amacıyla bu ülke ile ilişkilerine ivme kazandırmıştır. Çünkü tarihte soykırıma uğradığı hukuken kabul edilen Yahudilerin ülkesi İsrail'den alınabilecek destek Ermenistan açısından hayati öneme sahiptir. Ancak yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı İsrail'in Ermenistan'a bu konuda bütünüyle destek vermesi öngörülmemektedir. Her ne kadar 1915 olayları ile ilgili son yıllarda İsrail Türkiye aleyhinde bazı girişimlerde bulunsa da bunun Türkiye ile yaşanan gerilime karşı kullanılan geçici bir koz olduğu yönünde algı mevcuttur. Çünkü İsrail'in bu konuda Ermenistan'a vereceği koşulsuz destek hem soykırıma uğraması konusundaki "özel konumunu" kaybetmesine hem de Türkiye gibi bölgenin en önemli gücünü bütünüyle kaybetmesine neden olacaktır. Buna ek olarak Ermenistan açısından İran faktörü, İsrail açısından ise Azerbaycan ve Türkiye faktörü nedeniyle iki ülke ilişkisinin çok yakın bir düzeye gelmesi de beklenmemektedir.

Açıklamalar

¹ "Garnizon devlet" Harold D. Lasswell tarafından literatüre kazandırılan bir kavramdır. Laswell 1941 yılında Amerikan Sosyoloji Dergisi'nde çıkan "Garrison State" isimli makalesinde II. Dünya Savaşı sonrası ülkelerin politikalarını askeri-politik bir elit grubun yönlendirdiğini ifade etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Harold D. Lasswell, "The Garrison State", The American Journal of Sociology, Vol. 46, No. 4, Jan. 1941, ss. 455-468.

² GlobeScan'ın Kasım 2005-Ocak 2006 arasında yaptığı anket için bkz. (<http://www.>

globescan.com/news_archives/bbccntryview/), 31 Ekim 2007-25 Ocak 2008 arasında yapılan anket için bkz. (http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/02_04_08_global-view.pdf), 30 Kasım 2009-16 Şubat 2010 arasında yapılan anket için bkz. (<http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/160410bbcwspoll.pdf>), 6 Aralık 2011-17 Şubat 2012 arasında yapılan anket için bkz. (http://www.globescan.com/images/images/pressreleases/bbc2012_country_ratings/2012_bbc_country%20rating%20final%20080512.pdf), 17 Aralık 2013-28 Nisan 2014 arasında yapılan anket için bkz. (<http://downloads.bbc.co.uk/mediacentre/country-rating-poll.pdf>)

- 3 Haziran 2011'de Astana'da düzenlenen 26. Dışişleri Bakanları Konseyinde İKÖ'nün adı İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) olarak değiştirilmiştir.
- 4 Holokost ile sözde soykırım arasında bağ kurmaya çalışanların bu savlarını desteklemek için kullandıkları en önemli propaganda unsurlarından biri Hitler'in söylediğini iddia ettikleri "Ermeni soykırımı artık kim hatırlıyor ki?" şeklindeki sözdür. Ancak bugüne kadar tarafsız tarihçilerin yaptıkları araştırmalarda Hitler'e ait böyle bir sözün varlığı kanıtlanamamıştır. Holokost ile sözde Ermeni soykırımı arasında benzerlik kurulmasının en önemli nedeni sözde Ermeni soykırımının uluslararası alanda tanınması için psikolojik bir altyapı oluşturulmak istenmesidir. Çünkü politika arenasında "Hitler" kelimesi sihirli bir biçimde felaket simgesi olarak anılmaktadır. Ermeni sorununda ondan alıntı yapılarak Türkleri de Hitler'in neden olduğu felaketin öncüsü olarak göstermek istemektedirler (McCarty 2001)

Kaynakça

- Abadi, Jacob (Fall 2002). "Israel's Quest for Normalization with Azerbaijan and the Muslim States of Central Asia". *Journal of Third World Studies*, 19(2): 63-88. <http://www.qlineorientalist.com/AzerbaijanSociety/AzIs/AzIsArticle.html> (01.12.2013).
- Abbasov, Şahin (29 June 2009). "Vizit Şimona Peresa zaostriilvni maniye na vozmojnostyax izrailisko azerbaydjanskovo sotrudniçestva", <http://russian.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav062909ru.shtml> (29.08.2012).
- Abilov, Shamkhal (2009). "The Azerbaijan-İsrail Relations: A non-Diplomatic, but Strategic Partnership". *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi*, 4(8): 137-156.
- Ajans Kafkas (20 Mart 2009). "Gürcistan-ABD-İsrail İlişkilerinin Geleceği". http://www.ajanskafkas.com/haber,21421,gurcistanabdisrail_iliskilerinin_gelecegi.htm, (31.01.2013).
- Ajans Kafkas (11 Kasım 2013). "Margvelaşvili: Rusya'nın Dış Politikamızdaki Konumu Değişmedi". http://ajanskafkas.com/haber,29848,margvelasvili_rusya_rsquonin_dis_politikamizdaki_k.htm (11.11.2013).

- Amanov, Şatlık (2005). "İsrail'in Dış Politikası ve Orta Asya". *Ortadoğu Siyasetinde İsrail*. (Ed.) Türel Yılmaz, Mehmet Şahin ve Mesut Taştekin. Ankara: Platin: 275-328.
- Ambrosio, Thomas (2002). "Entangling Alliances: The Turkish-Israeli Lobbying Partnership and Unintended Consequences". *Ethnic Identity Groups and U.S. Foreign Policy*, Ed. Thomas Ambrosio, Westport: Praeger Publishers.
- Asbarez Post (7 February 2012). "Israel's Foreign Minister Opposes Genocide Recognition". <http://asbarez.com/100781/israel%E2%80%99s-foreign-minister-opposes-genocide-recognition/> (25.05.2013).
- Avrasya İncelemeleri Merkezi (31 Ocak 2013). "Gürcistan ve İsrail Ortak Silah Üretecek". [http://www.avim.org.tr/bultentekli.php?haberid=63767\(03.02.2013\)](http://www.avim.org.tr/bultentekli.php?haberid=63767(03.02.2013)).
- Azerbaijan State Budget for 2014 (2014). Center for Economic and Social Development http://cesd.az/new/wp-content/uploads/2013/11/Azerbaijan_State_Budget_CESD_View.pdf (29.11.2014).
- Azerbaijan to Spend Over \$3.7 billion on Defense in 2014, <http://www.azernews.az/azerbaijan/60433.html> (27.11.2014).
- Bar-Zohar, Michael (2008). "David Ben Gurion and Policy of the PeripheryPolicy". Itamar Rabinovich and Jehuda Reinharz, *Israel in the Middle East: Documents and Readings on the Society, Politics and Foreign Relations Pre-1948 to Present*, Brandeis University Press, USA. 191-200.
- BBC World Service (10 May 2012). http://www.globescan.com/images/images/pressreleases/bbc2012_country_ratings/2012_bbc_country%20rating%20final%20080512.pdf (06.06.2013).
- BBC (23 May 2013). "BBC Poll: Germany most Popular Country in the World" <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-22624104> (06.06.2013).
- Beit-Hallahmi, Benjamin (1988). *The Israel Connection: Whom Israel Arms and Why*. İ.B London: Tauris&Co Ltd.
- Bekker, Moşe (2000). "Yevrei v Azerbaydjane:istoriya iPerspektivi". *Tsentralnaya Aziya i Kavkaz*. 2(8) <https://www.ca-c.org/journal/cac-08-2000/27.bekker.shtml> (03.12.2013).
- Bourtman, İlya (Summer 2006). "İsrail and Azerbaijan Furtive Embrace". *Middle East Quartely*. 13(3): 47-57. <http://www.meforum.org/987/israel-and-azerbaijans-furtive-embrace> (12.04.2013).
- Boz, Hakan (14 Mart 2012). "İsrail'in Beka Stratejisi ve Azerbaycan". *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*. http://www.21yyte.org/tr/yazi6529-Israilin_Beka_Stratejisi_ve_Azerbaycan.html#_ftn13 (10.12.2013).

- Cabbarlı, Hatem (2 Ağustos 2011). “Holokost ve Ermenistan Yahudilerinin Durumu”, https://www.academia.edu/4250977/Holokost_ve_Ermenistan_Yahudilerinin_Durumu (03.01.2015).
- Cafersoy, Nazım (27 Mart 2012). “Gürcistan Batı-İran Gerginliğinin Neresinde?”, *The First News*. <http://www.1news.com.tr/yazarlar/20120327111050079.html> (20.01.2013).
- Clayton, Nicholas (18 February 2012). “South Caucasus Nations Fear Iran-Israel War”. *Global Post*. <http://www.globalpost.com/dispatch/news/regions/europe/120217/south-caucasus-nations-fear-iran-israel-war> (30.03.2013).
- Cornell, Svante E. (June-Agust 1999). “Geopolitics and Strategic Alignments in the Caucasus and Central Asia”. *Perception*. 4(2): 100-125. <http://sam.gov.tr/tr/wp-content/uploads/2012/01/SVANTE-E.-CORNELL.pdf> (12.04.2013).
- Council of the European Union (29 November 2013). “Joint Declaration of the Eastern Partnership Summit Villius, 28-29 November 2013” http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/139765.pdf (30.12.2014).
- Cutler, Robert M. (2013). “Facing Growing Iranian Threats, Azerbaijan Deepens Ties to Israel”, *Central Asia-Caucasus Analyst*, <http://www.cacianalyst.org/resources/pdf/issues/20130515analyst.pdf> (12.12.2014).
- Efegil, Ertan (2013). “İsrail'in Dış Politikasının Belirleyicileri”. *Ortadoğu Analiz*, 5(49): 53-61.
- Emeklier, Bilgehan (4 Haziran 2010). “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistemin Analizi”. *Bilgesam*. http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=698:souk-sava-sonras-uluslararası-sistemin-analizi&catid=113:analizler-sosyo-kultur&Itemid=151 (11.04.2013).
- Finkelstein, Norman (2003). *Holocaust Industry*. İkinci Basım. London: Verso Press.
- Frienman, Robert O. (2013). “Russia”, *The Routledge Handbook on the Israel-Palestinian Conflict*. Ed. Joel Peters and David Newman, 2013: London, Routledge 325-335.
- Güçlü, Yücel (2014). “Yahudi Holokostu ile Ermeni Tehcirinin Mukayesesi”, *Yeni Türkiye*, Ermeni Meselesi Özel sayısı IV, Eylül-Aralık 2014: 3035-3043.
- Gürpınar, Bulut (2008). “Türk Dış Politikasında Değişimin Bir Örneği: 1967 Arap İsrail Savaşı” *Fahir Armaoğlu'na Armağan*. Der. Ersin Embel, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 345-371.
- Həydər Əliyev İrsi Beynəlxalq Elektron Kitabxana (22 Kasım 2006). “Azerbaycan-ABD”. <http://lib.aliyev-heritage.org/tk/752886.html> (31.05.2013).

- Heilig, Karen (2002). "From the Luxembourg Agreement to Today: Representing a People", *Barkeley Journal of International Law* 20 (1): 176-196.
- Hürriyet (26 Aralık 2011). Netanyahu'ya Rağmen 'Soykırım' Oturumu", <http://www.hurriyet.com.tr/planet/19542455.asp> (01.12.2014).
- İsmayilov, Elnur (5 Ocak 2013). "Azerbaycan-İsrail Stratejik Ortaklığı". *Bilgesam*, <http://www.bilgesam.org/incele/1101/-azerbaycan-israil-stratejik-ortakligi/#.VIYnDzGsXLs>, (05.12.2014).
- Israel Ministry of Foreign Affairs (28 February 2014). "Georgian PM Garibashvili on Official Visit to Israel" <http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2014/Pages/Georgian-PM-Garibashvili-on-official-visit-to-Israel-28-Jan-2014.aspx> (07.12.2014).
- Israel State Archives (10 October 2014). (http://archives.gov.il/archivegov_eng/publications/electronicpirsum/israel-turkey/israel-turkeyintroduction.htm) (15.11.2014).
- Keinon, Herb (2013). "Georgia's PM: My Dream is for Israel as a Strategic Partner". *The Jerusalem Post*, <http://www.jpost.com/Features/Front-Lines/Diplomacy-Georgias-PM-My-desire-and-dream-is-for-Israel-to-be-our-strategic-partner-317269> (07.12.2014).
- Kirchick, James (23 December 2011). <http://www.jameskirchick.com/2011/12/23/caucus/>, (09.12.2014).
- Lake, David A. ve Morgan, Patrick M. (1997). "The New Regionalism in Security Affairs". *Reginal Orders: Buildings Security in a New World*. (Ed.) David A. Lake and Patrick M. Morgan. Pennsylvania: Pennsylvania State Üniversitesi: 3-19.
- Laswell, Harold D. (Jan. 1941) "The Garrison State", *The American Journal of Sociology*. 46- 4: ss. 455-468.
- Melman, Yossi (16 September 2008). "Israel and Azerbaijan Close Multi-Million Dollar Arms Deal". *Haaretz*. <http://www.haaretz.com/news/israel-and-azerbaijan-close-multi-million-dollar-arms-deal-1.254650> (01.04.2012).
- Murinson, Alexander (1 June 2009). "A Welcome New Stage in Azerbaijani-İsraili Ties". *The Jerusalem Post*. <http://www.jpost.com/Opinion/Op-Ed-Contributors/A-welcome-new-stage-in-Azerbaijani-Israeli-ties> (22.02.2012).
- Mccarthy, Justin (2001). "Bırakın Tarihçiler Karar Versin", <http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=DergiIcerik&IcerikNo=198>, (22.03.2016).
- Murinson, Alexander (7 June 2009). "Looking Eastward: Peres Proves a Hit in Azerbaijan". *Jerusalem Post*. <http://www.jpost.com/Opinion/Columnists/Looking-Eastward-Peres-proves-a-hit-in-Azerbaijan> (05.09.2013).

- Murinon, Alexander (2010). *Turkey's Entente with Israel and Azerbaijan*. New York: Routledge.
- NATO Parliamentary Assembly (2 May 2013). "NATO Parliamentarians Call for Sustained International Engagement in the Southern Caucasus". <http://www.natopa.int/default.asp?CAT2=0&CAT1=0&CAT0=0&SHORTCUT=3148> (19.12.2014).
- Perry, Mark (28 March 2012). "Israel's Secret Staging Ground". *Foreign Policy*. http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/03/28/israel_s_secret_staging_ground (09.03.2013).
- Purtaş, Fırat (2005). "Buhara Yahudileri ve İsrail'in Orta Asya Politikası", *Ortadoğu Siyasetinde İsrail*. (Ed.) Türel Yılmaz, Mehmet Şahin ve Mesut Taştekin. Ankara: Platin: 329-350.
- Scheib, Ariel (2013). "Armenia". *The Jewish Virtual Library*, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/vjw/armenia.html> (14.12.2014).
- Shaw, Stanford J. (2008). *Osmanlı İmparatorluğunda ve Türkiye Cumhuriyetinde Yahudiler*. İstanbul: Kapı Kitapları.
- Souleimanova, Emil, Ehrmannb, Maya and Aliyev, Huseyn (2014). "Focused on Iran? Exploring the Retaonale Behind the Strategic Relationship Between Azerbaijan and Israel", *Southeast European and Black Sea Studies*, <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14683857.2014.967945> (20.11.2014).
- Tacar, Polat (Temmuz/Ağustos 2001). "Ermenilere Soykırım Yapıldığı Savının Hukuksal ve Ahlaki Açılardan İncelenmesi". *Ermeni Araştırmaları Dergisi*. Sayı 2, <http://www.eraren.org/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=213> (12.12.2013).
- Tucker, C. Spencer (2010). *The Encyclopedia of Middle East Wars: The United States in the Persian Gulf, Afghanistan and Iraq Conflicts*. Ed. C. Spencer Tucker, Volume I: A-D, California.
- Türkiye (12 Haziran 2012). "Ermeni Yalanları İsrail Meclisi'nde". <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/haberdetay.aspx?NewsID=14604> (31.05.2013).
- UN General Assembly, "General Assembly Adopts Resolotion Reaffirming Territorial Intgrity of Azerbaijan, Demanding Withdrawal of all Armenian Forces", G.A No: 10693" <http://www.un.org/press/en//2008/ga10693.doc.htm> (30.12.2014).
- Uslu, Nasuh (2004). *Turkish Foreign Policy in the Post-Cold War Period*. New York: Nova Science Publishers, Inc.

- Uzer, Umut (2011). *Identity and Turkish Foreign Policy*, New York: I.B. Tauris&Co Ltd.
- Wasserman, Aryeh (1995). "A Year of Rule by the Popular Front of Azerbaijan". Der. Yaacov Ro'i. *Muslim Eurasia Conflicting Legacies*. Essex: Frank Cass&Co.Ltd. 143-160.
- Vatanka, Alex, "Iran and Israel Fight for Influence in Azerbaijan". *Foreign Affairs*, <http://www.foreignaffairs.com/articles/138753/alex-vatanka/tangle-in-the-caucasus> (30.12.2014).
- Yedioth Ahranoth, (28 September 2012). "Wikileaks: Russia Gave Israel Iranian System's Codes". <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L4196367,00.html> (29.01.2013).

South Caucasus in Israel's New Environmental Policy

Esm'e Özdaşlı*

Abstract

The foreign policy of Israel whose security concerns is at the forefront since its establishment is largely developed related to these concerns. Since 1948, the obsession of everyone will abate Israel and the paranoia of being besieged made Israel entirely "a garrison state" day by day. To this end, Israel actualized the environmental strategy against the Arabian countries in 1950s and after 1979, developed a similar policy towards the new enemy, Iran. As in the past, Türkiye's become the most significant actor of this policy that is perceived as "New Periphery Strategy" and the South Caucasus Countries which gained their independence with the collapse of Soviet Union in 1991 have become the new elements of Israel's containment policy of Iran.

Keywords

South Caucasus, Israel, Azerbaijan, Armenia, Georgia, New Periphery Strategy

* Assist. Prof. Dr., Mehmet Akif Ersoy University - Burdur / Turkey
eozdasli@mehmetakif.edu.tr

Закавказье в «новой периферийной стратегии» Израиля

Эсме Оздашлы*

Аннотация

Внешняя политика Израиля с момента его создания развивалась в соответствии с существовавшими угрозами его безопасности. С 1948 года навязчивая идея о противостоянии всему миру и ощущение враждебного окружения со временем превратили Израиль в «гарнизонное государство». В этой ситуации в 1950-х годах Израилем была разработана «периферийная стратегия» по отношению к арабским странам, а после 1979 года к кругу этих стран был отнесен новый враждебный игрок Иран. Эта доктрина, названная «новой периферийной стратегией» (New Periphery Strategy), рассматривает Турцию, как и в прежние времена, как одного из основных игроков в этой политике. Страны Закавказья (Южного Кавказа), добившиеся независимости с распадом Советского Союза в 1991 году, стали новыми элементами в стратегии Израиля по отношению к Ирану. Развитие диалога, достигнутого Израилем со странами Закавказья начиная с 1990-х годов до наших дней, рассматривается в данной работе в контексте «новой периферийной стратегии».

Ключевые слова

Закавказье, Израиль, Азербайджан, Армения, Грузия, «новая периферийная стратегия».

* ст. преп. д-р., Университет Мехмета Акифа Эрсея – Бурдур / Турция
eozdasli@mehmetakif.edu.tr